

17.3.2025

**Lausunto eduskunnan sivistysvaliokunnalle
VNS 8/2024 vp Kulttuuripoliittinen selonteko**

Suomen Taiteilijaseura on kuvataiteen vaikuttaja- ja asiantuntijaorganisaatio, joka edustaa yli 3 000 kuvataiteilijaa. Taiteilijaseura kiittää mahdollisuudesta lausua sivistysvaliokunnalle kulttuuripoliittisesta selonteosta.

Seuraavia asioita selonteossa pidämme onnistuneina ja erittäin tarpeellisina:

1. **Kuvataiteilijoiden työn rakenteelliset epäkohdat on huomattu ja niihin halutaan puuttua.** ”Visuaalisten alojen taiteilijoiden korvaus- ja palkkiojärjestelmää kehitetään” on erittäin tarpeellinen tavoite, jonka toteutuminen on kriittistä kuvataiteen elinvoiman turvaamiseksi Suomessa. Selonteko tunnistaa ansiokkaasti, että erityisesti kuvataiteilijoiden toimeentulo on toistaiseksi hataralla pohjalla, kun korvausta teosten tekemisestä ja esittämisestä on vaikea saada (ks. esim. [Visuaaliset taiteet Suomessa. Selvitys toimialan rahoituksesta, rakenteista ja kehittämistarpeista](#). Cupore, 2023). Koska kuvataidetta nautitaan ensisijaisesti näyttelyissä sitä katsomalla ja kokemalla, tulisi myös kuvataiteilijan saada pääosa toimeentulostaan näyttelytoiminnasta.

Nykytilan kuvauksessa on ansiokkaasti tunnistettu huoli taiteilijoiden toimeentulosta ”erityisesti visuaalisilla aloilla, joilla työllistäviä organisaatioita on vähän”. Kuvataideorganisaatioiden rahoitusta ja rakenteita on myös tärkeää kehittää niin, että syntyy uusia mahdollisuuksia tehdä kuvataiteilijan työtä työsuhteessa.

Kuten opetus- ja kulttuuriministeriön tilauksesta toteutetussa Visuaaliset taiteet Suomessa -selvityksestä käy ilmi, kuvataiteen ongelmat ovat rakenteellisia, ja **ne ovat odottaneet ratkaisua pitkään**. Näyttelypalkkiojärjestelmän luominen on ollut pitkään kaivattu rakenteellinen parannus, joka on vienyt kuvataiteilijoiden tilannetta parempaan suuntaan, mutta se ei ole vielä ratkaissut ongelman isoa kuvaa. Siksi kulttuuripoliittisen selonteon toimenpideohjelmassa visuaalisen alan korvaus- ja palkkiojärjestelmän kehittäminen tulisi nostaa **alkuvaiheessa toteutettaviin toimenpiteisiin**.

2. **Kulttuurin tekijät on nostettu avainasemaan.** Taidetta ei synny ilman taiteilijoita, joten on hienoa, että kulttuuripoliittinen selonteko tunnistaa niin selkeästi kulttuurin tekijöiden merkityksen ja asettaa tavoitteita tekijöiden aseman parantamiseksi.
3. **Selkeä kirjaus siitä, että teoksen hyödyntämisen tulee johtaa aina korvaukseen tekijälleen.** Kirjaus *"Tuetaan toimintamallien ja verkostojen kehittymistä ja arvoverkkojen nivelkohtia sekä vahvistetaan ansaintaa alusta- ja tekijänoikeustaloudessa. Teoksen hyödyntäminen tuo aina korvauksen tekijälleen."* on tärkeä, sillä taiteilijan kuuluu aina saada korvaus teoksen käytöstä. Esimerkiksi: kun taidemuseot pyrkivät saamaan kokoelmissa olevat teokset myös kansalaisten ulottuville internetiin, pidämme tärkeänä, että tästä digilevityksestä maksetaan tekijänoikeuslain edellyttämä korvaus taiteilijoille, eikä korvaustasoa poljeta.
4. **Selonteko edistää taiteenalojen välistä yhdenvertaisuutta.** On hyvä, että taiteenalojen yhdenvertaisuutta edistetään rakenteellisin uudistuksin. Tämä tulee esille kirjauksessa *"Varmistetaan eri taiteenalojen kehitysmahdollisuudet sekä tasapuolinen kohtelu valtionrahoituksessa uudistamalla toimintamalleja ja rahoitusinstrumentteja."* Kuvataiteen rahoitus valtion kulttuuribudjetissa on epäyhdenvertaisessa asemassa suhteessa muihin taiteenaloihin, ollen vain 1 % valtion kulttuuribudjetista. Kuvataiteen alalla taiteellisen työn rakenteet ovat tutkitusti monia muita taiteenaloja heikommat. Myös kuvataiteen yhteisöt ovat huomattavasti muiden taiteenalojen yhteisöjä heikommin rahoitettuja. ([Cupore 2023](#))
5. **Poikkihallinnollisuus vahvistaa kulttuuria.** Ehdotus valtioneuvostotasaisen ylivaalikautisen kulttuuri- ja luovien alojen toimielimen perustamisesta on erittäin kannatettava. Tällä hetkellä esimerkiksi luovan alan työelämäkysymyksiin ja sosiaaliturvaan liittyvät asiat putoavat ministeriöiden välille. Toimielimen puheenjohtajuuden kannattaa olla kiertävä.
6. **Apurahojen lisääminen yhdistelmävakuutukseen on hyvä askel.** Jos yhdistelmävakuutus toteutuu niin, että apurahansaajat ovat siinä mukana, voi heidän asemansa työmarkkinoilla muuttua paljon nykyistä paremmaksi.
7. **Selonteossa on jatkuvuutta** viime hallituskauden kulttuurin tulevaisuustyöryhmän laatimaan [Kulttuurin aika on nyt ja aina](#) -ehdotukseen. Painopisteet erityisesti kulttuurin rahoituspohjan suhteen ovat jonkin verran muuttuneet, mutta mukana on monia samoja ehdotuksia. Kulttuuripoliittisen selonteon esityksessä näkyy julkisen rahoituksen ohella yksityisen rahoituksen ja monien eri rahoituslähteiden merkitys, siinä missä Kulttuurin aika on nyt ja aina -ehdotuksessa esitettiin valtion rahoituksen kasvattamista.

Seuraavia asioita selonteossa tulisi puolestaan **vielä kehittää**.
Valiokuntakäsittelyssä seuraaviin tulisi **kiinnittää erityistä huomiota**:

1. **Tavoitetila kulttuurin rahoituksesta.**

"Kulttuuri- ja luovien alojen julkinen rahoitus ja rakenteet parantuvat vuoteen 2040 mennessä niin, että luovan talouden osuus bkt:sta kaksinkertaistuu."
Tämä selonteossa oleva tavoite on liian epämääräinen ja se on liian kaukana tulevaisuudessa. Mikäli tavoite paremmasta rahoitustilanteesta on vasta 16 vuoden eli neljän hallituskauden päässä, ehtii rahoitustilanteen heikentymisellä olla dramaattisia vaikutuksia kulttuurin toimintaympäristöön Suomessa. Ilman tätä parannusta suurta osaa selonteon hyvistä tavoitteista on vaikeaa tai mahdotonta saada toteutumaan. **Tarvitaan vähintään välitavoite kulttuurin julkisen rahoituksen ja rakenteiden parantumisesta esimerkiksi vuoteen 2030 mennessä.** Vaikka kulttuuria rahoittavat myös monet toimijat sekä kansalaiset yksityisellä kulutuksellaan, on keskeistä kulttuurin infrastruktuuria vaikeaa ylläpitää ilman valtion rahoitusta.

2. **Taiteilija-apurahajärjestelmän kehittäminen ei ole selonteon tavoitteissa.**

Taiteilija-apurahat mainitaan selonteon tavoitteissa ainoastaan yhdistelmävakuutuksen kehittämisen osalta. Suomalaisen taiteilija-apurahajärjestelmän merkitys on kulttuuripoliittisesti erittäin suuri, vaikka valtion kulttuuribudjetista sen osuus on alle 3 %. Apurahajärjestelmää tulee vaalia ja kehittää, sillä kuvataiteen kaltaisissa taidemuodoissa, joissa taiteilijoille on vain vähän tai ei ollenkaan kuukausipalkkaisia työpaikkoja, tämä kustannustehokas keino on ehkä jopa tärkein taiderahoituksen muoto. Apurahajärjestelmä on suomalainen ylpeydenaihe.

Taiteilija-apurahoja voidaan kehittää monella tapaa. Valtion taiteilija-apurahan tason nostaminen mediaanitulon tasolle olisi iso edistysaskel. Jos apurahan taso sidottaisiin suomalaisten mediaanituloon, ei se enää voisi jäädä jälkeen yleisestä tulokehityksestä kuten heti vuoden 1968 jälkeen alkoi tapahtua. Nykyisin suuri osa apurahataiteilijoista tekee apurahakaudellaan myös sivutoimisia, ei-taiteellisia töitä, koska apuraha ei riitä nykypäivän keskimääriäisiin elinkustannuksiin.

Toinen mahdollinen ja tärkeä kehityskohta liittyy **apurahojen ja työttömyysturvan suhteeseen**. Nykyisin apurahakausi ei kerrytä työssäoloa eikä ansiosidonnaista päivärahaa, joten apurahakauden jälkeen taiteilijaa kohdellaan aivan kuin hän ei olisi apurahakaudellaan tehnyt yhtään mitään. Taiteilijan apurahalla tekemää työtä ei siis kunnolla tunnusteta työksi. Yhdistelmävakuutus on yksi ratkaisu näihin ongelmiin, mutta korjattavaa löytyy myös te-toimistojen osaamisesta apurahansaajien asioiden käsittelyssä.

3. **Alueet eriytyvät – mutta miten tilannetta korjataan?** Selonteossa on hyvin tunnistettu kuntien eriytyminen kulttuuripalveluissa ja sitä myöten alueellisten erojen vaikutus taiteilijoiden työllistymismahdollisuuksiin. Tähän olisi kuitenkin hyvä ehdottaa jotain kättä pidempää, jotta taidetta on

mahdollista kokea ja taiteilijana on mahdollista toimia jatkossa muuallakin kuin suurissa kaupungeissa.

4. **Business Finlandin kautta kanavoituvien kulttuurin ja luovien alojen investointien tulee olla kaikkien alojen ulottuvilla.** Tällä hetkellä kaikki taidealat eivät pysty tasavertaisesti edes tavoittelemaan Business Finlandin tukea. Tämä johtuu siitä, että esimerkiksi visuaalisilla aloilla lähes kaikki taiteilijat ovat itsensä työllistäjiä tai yksinyrittäjiä, ja taiteen myyntiin ja vientiin liittyvät ponnistukset tapahtuvat pääosin yleishyödyllisissä yhdistyksissä, jotka eivät saa tuottaa voittoa. Valtion yleisesti ja Business Finlandin erityisesti olisi hyvä ryhtyä erityistoimenpiteisiin, joilla näille aloille synnytetäisiin nykyistä enemmän yhtiömuotoista toimintaa. Näinhän tehtiin esimerkiksi peliteollisuuden kohdalla jo aiemmin, erinomaisin tuloksin.
5. **Reilun taiteen periaatteet kannattaa ottaa mukaan.** [Kulttuurin aika on nyt ja aina](#) -julkaisussa oli mukana hyvä ehdotus, että valtio ja kunnat sitoutuvat reilun taiteen periaatteisiin taiteilijoiden työpanosta pyydetessä ja käytettäessä. Tämä ehdotus kannattaa sisällyttää mukaan selontekoon. Sillä olisi todennäköisesti myös positiivisia heijastevaikutuksia muualle yhteiskuntaan.

Helsingissä 17.3.2025

Annukka Vähäsöyrinki
Suomen Taiteilijaseuran toiminnanjohtaja

annukka.vahasoyrinki@artists.fi